

ANTAL PÉTER

DIGITÁLIS ÁTÁLLÁS ÉS SZEMLÉLETVÁLTÁS A PEDAGÓGIAI GYAKORLATBAN

Bevezetés

A digitális eszközök és a digitális környezet aktív, kreatív pedagógiai alkalmazása mára a pedagóguspálya szakmai rugalmasságának egyik fontos fokmérőjévé vált. Az oktatás sok területén rengeteg tapasztalat van az IKT alkalmazásával és hasznosságával kapcsolatban. A számítógépes alkalmazások előnyei között a szerzők legtöbbször külön kiemelik a gyakorlati tapasztalatokat megerősítve, hogy az IKT-eszközök használatának már önmagában is jelentős motiváló ereje lehet (Antal, 2020).

Mivel az oktatásba kerülő gyerekek egyre magabiztosabban mozognak a digitális térben, sokszor abba a hibába esünk, hogy azt gondoljuk, az információs és kommunikációs technológiák, pontosabban a digitális eszközök és módszerek rendszere képes helyettesíteni a pedagógiai tervezést, nem pedig eszközként szolgálja ki azt.

Ruben Puentedura (2006) a 2000-es években készítette el a digitális technológiai integráció pedagógiai modelljének egy változatát, a SAMR-modellt.

Eszerint a technika kétféleképpen jelenhet meg az iskolában, vagy bővíti, vagy átalakítja a tanítás menetét. Mindegyiknek két szintje képzelhető el: a bővítés esetében a helyettesítés és a kiterjesztés, az átalakításnál a módosítás és az újraértelmezés.

Másként fogalmazva, a digitális átállás nyomán létrejövő pedagógiai modell (digitális pedagógia) azt kell hogy jelentse, hogy a digitális eszközök segítenek abban, hogy képesek legyünk korábban nem vagy csak sokkal körülményesebben megoldható feladatokat elvégezni, problémákat megoldani az új tudásforma segítségével (Vajna, 2021).

A bevezetés során azonban fel kell mérni az országos és helyi környezet lehetőségeit (számítógéppel rendelkezők száma, internethasználat stb.), a különböző folyamatok – társadalmi és technológiai egyaránt – irányát és jellemzőit, valamint a virtuális tér infrastruktúrájának kialakítására rendelkezésre álló szellemi, technikai és anyagi erőforrásokat. Emellett meg kell vizsgálni az eszközhasználat módszertanának elméleti és gyakorlati kérdéseit nemcsak a joggyakorlatok tekintetében, hanem a helyi viszonyokra való alkalmazhatóság oldaláról is (Czeplédi, 2009). Ebből fakadóan nagyon eltérő és helyspecifikus eredmények születnek a kutatások során.

A Covid-időszak igazán jó tesztnek bizonyult az IKT-használat szempontjából, hiszen rámutatott azokra a személyi, technológiai, módszertani és szemléletbéli problémákra, melyek a digitális oktatást jellemzik napjainkban. Az egyik ilyen valós probléma, hogy a pedagógusok által használt tartalomkezelő és tanuláskövető rendszerek még az egyes iskolai közösségek esetében sem egységesek, sok esetben hiányzik a tanárok közötti alkotó kommunikáció. A másik fontos kérdés az attitűdváltozás minősége, hiszen az eszközhasználati rutin, magabiztosság, az alkalmazás aránya és főleg minősége erősen összefügg.

A felmérés célja

A Covid óta eltelt két évben teljesen ártértékelődött a digitális alapú oktatás szerepe és megítélése. A kérdőíves kutatásban arra voltunk kíváncsiak, történt-e valamilyen előremozdulás, szemléletváltás a digitális kompetenciák fejlődése terén, növekedett-e a hatékonyság az alkalmazott technológia és módszertan terén. A másik cél, hogy az egyetemi tanárképzésben folyamatosan törekszünk az IKT-képzéseket megújítani olyan új technológiák, szoftverek bevonásával, melyek segítik a korszerű tanárképzés fenntartását és a digitális átállás megvalósítását. Ennek érdekében szeretnénk volna megtudni, melyek a legtöbbet használt alkalmazások, módszerek a napi pedagógiai gyakorlatban.



1. ábra: A kutatás célok meghatározása (forrás: saját szerkesztés)

A felmérés részletei

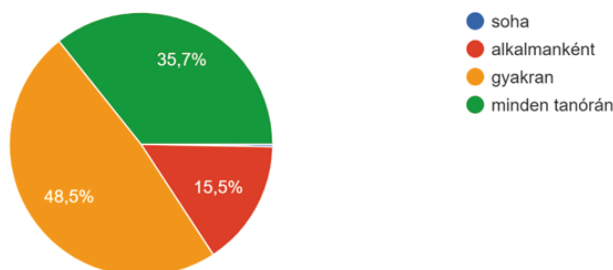
A céloknak megfelelően egy kvantitatív módszertanú, országos szintű, kérdőíves felmérést végeztünk általános és középiskolai pedagógusi körben, eszközhasználat, attitűd, kommunikáció, alkalmazások használata és pedagógiai módszertan témakörben. A kitöltők elsősorban dunántúli és északkelet-magyarországi, zömében (74%) általános iskolában tanító kollégák közül kerültek ki. A kérdőívet összesen 336 válaszoló töltötte ki.

Eredmények

A koreloszlásra vonatkozó kérdés nem okozott meglepetést, hiszen a kitöltők 77%-a volt 45 év feletti, ami ebben az esetben is jól mutatja az aktív pedagógustársadalom előregedését.

Arra a kérdésre, hogy milyen gyakran használ digitális eszközöket, biztató válaszok érkeztek a korábbi kutatások eredményeihez képest, hiszen a kitöltők 83%-a gyakran vagy minden tanórán használ digitális oktatási eszközöket (Antal – Czeglédi, 2021).

Milyen gyakran használ digitális oktatási eszközöket, programokat az oktatási munkája során?
336 válasz

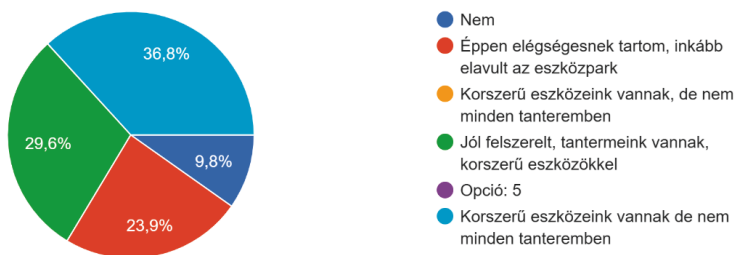


2. ábra: Digitáliseszköz-használat arányai a pedagógusok körében (forrás: saját szerkesztés)

A megkérdezettek az iskolai infrastruktúra tekintetében nem voltak maradéktalanul elégedettek, közel 35% korszerűtlennek, illetve éppen elégségesnek tartja iskolája digitális felszereltségét, ami elkésztőnek mondható az utóbbi évek fejlesztéseinek tükrében. Csak az iskolák 29,5%-a rendelkezik a kollégák szerint jól felszerelt tantermekkel, korszerű eszközökkel.

Megfelelőnek/korszerűnek tartja e az iskolája digitális infrastruktúráját?

348 válasz

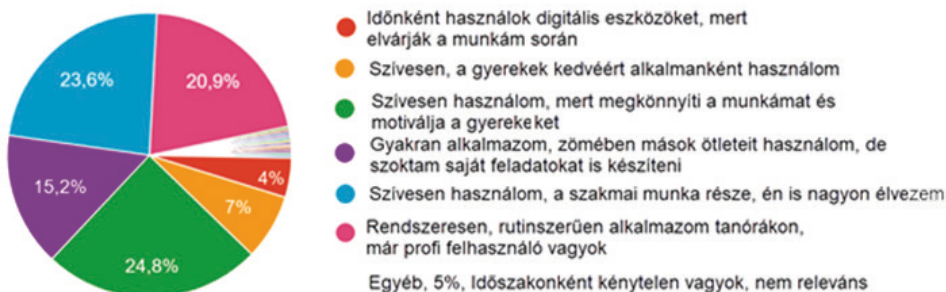


3. ábra: Infrastrukturális helyzet (forrás: saját szerkesztés)

A digitális eszközök használatával kapcsolatos attitűdre vonatkozó kérdésre adott válaszok már nagyobb szórást mutattak, de inkább pozitív irányúak, ami előremozdulást jelent a korábbi kutatások eredményeihez képest (Fekete, 2020). A digitális eszközöket rendszeresen, rutinszerűen és szívesen használó kollégák aránya 44,5%-os, a kevésbé motiváltak aránya (a gyerekek kedvéért használom) 7%, míg a digitális módszereket elutasítók vagy kényszerből használók aránya kb. 10%.

Milyen attitűddel bír a digitális taneszközök iskolai használatával kapcsolatban?

335 válasz

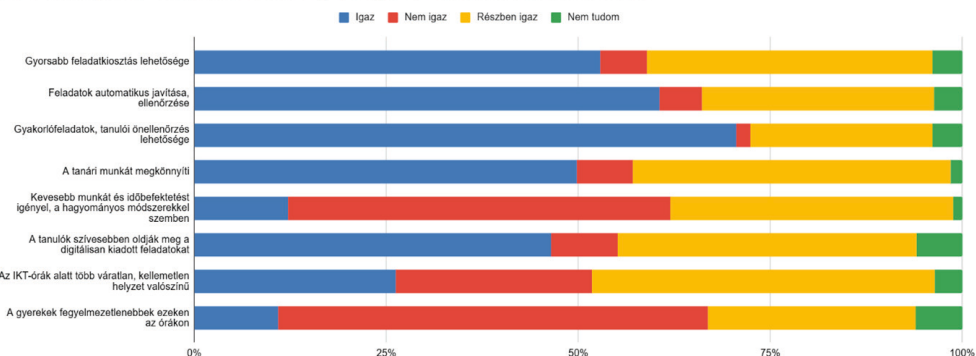


4. ábra: Az attitűd vizsgálat eredményei (forrás: saját szerkesztés)

A következőkben arra kérdeztünk rá, miként használják és hogyan ítélik meg a digitális eszközöket. A válaszok javarészt bizonytalanságot vagy rutintalanságot tükröznek, hiszen zömében, 50% körüli arányban igen válaszokat kaptunk azokra a kérdésekre is, amelyek egyértelműen és bizonyítottan pozitívak. Amit pozitívan értékelték a digitális feladatok használatával kapcsolatban: a gyorsabb feladatkiadás lehetősége, a feladatok automatikus javíthatósága, gyakorlófeladatok adása és az önellenőrzés lehetősége, de csak a megkérdezettek fele értett azzal egyet, hogy a tanári munkát az IKT-használat megkönnyíti. A további

kérdések esetében (kevesebb munkát igényel a digitális órákra történő felkészülés, a tanulók szívesebben oldják meg a digitális feladatokat), illetve a tanórai fegyelem megítélésének tekintetében is pozitív válaszok születtek. Egy kérdésben a digitális órákon előforduló váratlan helyzetek esetében ítélték meg negatívan a helyzetet, miszerint gyakoribbak a műszaki problémák a digitális eszközökkel támogatott órákon.

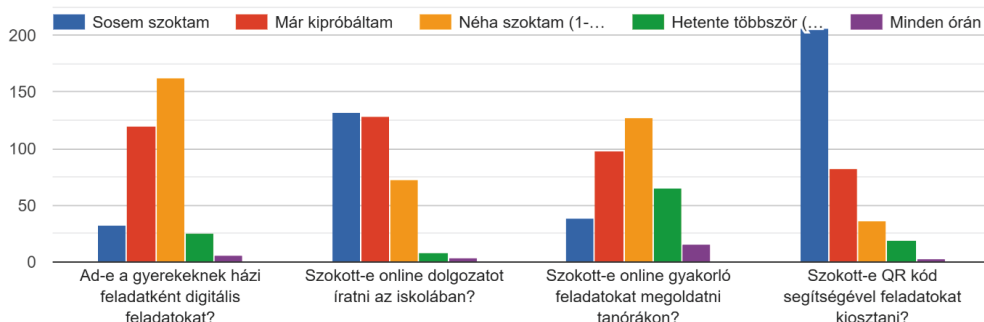
Lát-e valamilyen szakmai kihívást/lehetőséget, a digitális eszközök használatát illetően?



5. ábra: A digitális eszköz-használat megítélése (forrás: saját szerkesztés)

A következőkben az általunk legnépszerűbbnek tartott digitális módszerek használatára kérdeztünk rá. Az eredmény szerint házi feladatokat és gyakorlófeladatokat adnak legtöbbször a tanulóknak, bár így is mindkét esetben a megkérdezettek 10-12%-a elutasította ezeket a lehetőségeket. Az online dolgozat alkalmazását és a QR-kód használatát illetően már kevésbé kedvező a helyzet, például a megkérdezettek 60%-a még ki sem próbálta ezeket, mint feladatmegosztási lehetőséget. Tanulság, hogy az egyetemi kurzusokon nagyobb figyelmet kell fordítani a QR-technológia módszertani bemutatására.

Kérem válaszoljon az alábbi kérdésekre!



6. ábra: A digitális módszerek használata (forrás: saját szerkesztés)

A következőkben arra kérdeztünk rá, mennyire használnak egységes platformokat az adott iskolában dolgozó tanárok, milyen a kollaboráció szintje közöttük a mindennapi munkában. Itt is teljesen vegyesen alakult a kép, például csak a megkérdezettek 56,8%-a esetében használnak egységes digitális programokat és eszközöket az oktatók. 31% válaszolta azt, hogy semmilyen közös platform nincs, mindenki azt használja, amihez ért. További negatívum, hogy 20% azt jelölte meg, hogy egyénileg sajátítják el a használt alkalmazásokat. Itt is érdemes lenne mélyebben megvizsgálni az okokat, miért nem tudnak vagy akarnak segíteni egymásnak a pedagógusok a digitális kompetenciák fejlesztésében. A megkérdezettek zömében ingyenes programokat használnak (70,8%), csak 31%-uk esetében fizet elő valamilyen digitális alkalmazásra a fenntartó, közel 25% pedig saját zsebből finanszírozza az előfizetéseket. Ezek az adatok mindenképpen elszomorítóak, hiszen a fenntartónak biztosítani kellene a feltételeket a korszerű oktatáshoz és ösztönözni az eszközök használatát.

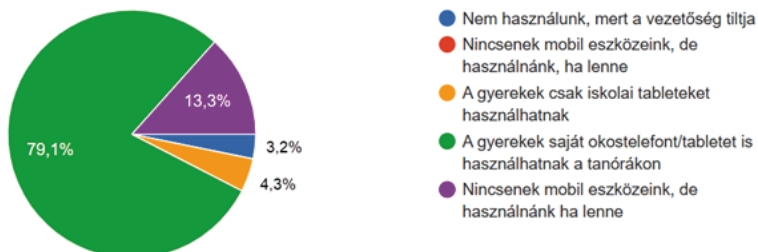


7. ábra: A digitális módszerek használatának körülményei (forrás: saját szerkesztés)

A mobileszközök tanórai használatával kapcsolatos kérdés pozitív eredményeket hozott a korábbi évek felméréseihez képest (Antal, 2017). Korábban majdnem teljes volt az elutasítottság, elsősorban a mobiltelefonokkal kapcsolatban mára ez szinte megfordult, 79%-ban használhatják a gyerekek a mobiljaikat a BYOD jegyében, és csak 3,3% adta azt a választ, hogy a vezetőség tiltja.

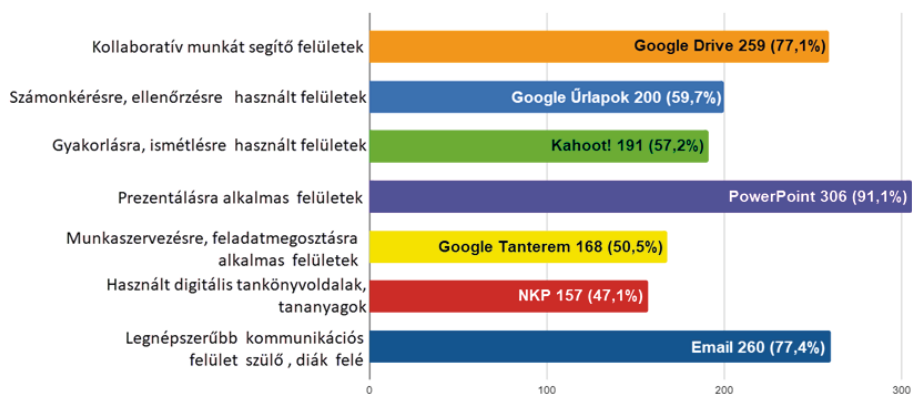
Az iskola vezetése támogatja-e a mobil eszközök használatát a tanórákon?

345 válasz



8. ábra: Mobileszközök használatának arányai tanórákon (forrás: saját szerkesztés)

A kategóriánként leggyakrabban használt alkalmazások nem változtak az utóbbi években, elmondható, hogy a fejlesztők megtették a megfelelő lépéseket a felületek frissítése érdekében. Természetesen ettől jóval bővebb a paletta, például kommunikációs felületek között a Facebook és Messenger alig maradt le. A számonkérésre használt felületek közül a Redmenta népszerűsége csökkent, miután megszűnt az ingyenessége. Több kategóriában a Google programjai nyertek, elsősorban ingyenességük és egyszerű használatuk miatt. A digitális tankönyvek esetében az NKP oldala a legnépszerűbb a megkérdezettek között, de még mindig előkelő helyen vannak a Mozaik Kiadó digitális felületei is.



9. ábra: A legnépszerűbb alkalmazások kategóriánként (forrás: saját szerkesztés)

Konklúziók

A digitális eszközök elfogadottsága és a tudatos kreatív használatuk iránti igény nőtt, szükségességük és szerepük elvitathatatlan. Sajnos a tanárok közötti kollaboráció a digitális kompetencia fejlesztésében elmarad a várttól annak ellenére, hogy sokaknak nehézséget okoz és több időt igényel a digitális feladatok készítése. A kérdőív elemzéséből kiderül, hogy egyre kevesebben mellőzik a digitális feladatok alkalmazását a tanórákon, elsősorban gyakorlásra és házi feladatként használják ki a digitális platformok lehetőségeit, viszont módszertani szempontból erősíteni kellene a munkájukat. Sajnos nagyon sokan még nem kérnek segítséget, vagy nincs kitől kérjenek, mindenképpen szükség lenne a tantestületeken belüli nyitottságra, illetve több ingyenes vagy a fenntartó által támogatott digitáliskompetencia-fejlesztő tanfolyam szervezésére.

Az alkalmazható platformok száma jelentősen bővült az elmúlt években, viszont nagyon sok eddig ingyenesen használható program előfizetéses lett. Ezzel szemben a fenntartók csak csekély százaléka fizet elő központilag programokra, így sokan kényszerülnek saját maguk finanszírozni az előfizetéseket.

Legpozitívabb előremozdulás a mobileszközök, elsősorban a mobiltelefonok használatának és iskolai alkalmazásuknak a terén történt, néhány éve az iskolák teljesen elutasították ezek használatát.

Irodalom

- Antal Péter (2020): Digitalization and Sports: ICT-related challenges in physical education teacher training. In: Abonyi-Tóth et al. (ed.): *New Methods and Technologies in Education, Research and Practice. Proceedings of XXXIII. DidMatTech 2020 Conference*. Budapest, ELTE Faculty of Informatics. 213–223.
- Antal Péter (2017): Mobil eszközök alkalmazásának lehetőségei az oktatásban, trendek, lehetőségek, koncepciók. In: Forgó, Sándor (szerk.) *Az információközvetítő szakmák újmédia-kompetenciái, az újmédia lehetőségei*. Eger, Magyarország Líceum Kiadó. 105–125.
- Antal P. – Czeglédi L. (2021): A távolléti oktatás tanulságai 2020-ban: felsőoktatás (EKE), közoktatás, iskolai könyvtárak In: Zagyváné Szűcs, Ida – K. Nagy, Emese (szerk.): *Kihívások és megoldások a XXI. század pedagógiájában: válogatás a Pedagógiai Szakbizottság tagjainak a munkáiból*. Líceum Kiadó, Eger. 67–88.
<https://doi.org/10.46403/Kihivasokesmegoldasok.2021.67>

- Czeglédi László (2009): A felsőoktatás informatizálása, különös tekintettel a technikai eszközök integrációjára. In: Kis-Tóth Lajos (szerk.): *Elektronikus tanulási környezetek kialakítása 1.*, Eger, Líceum Kiadó. 10–31.
- Fekete Imre (2020): A magyar közoktatásban tanító pedagógusok tapasztalatai a digitális munkarendű oktatásról IKT tudásszintjük tükrében: egy kevert módszertanú kutatás eredményei a Covid-19 idején. *Magyar Pedagógia*, **120.** 4. sz. 299–325.
<https://doi.org/10.17670/MPed.2020.4.299>
- Ruben R. Puentedura (2006): Transformation, Technology, and Education. 2023. február 10-i megtekintés, Online at: <http://hippasus.com/resources/tte/>
- Vajna Tamás (2021): A magyar oktatási rendszer hegymenetben futott neki a digitális átállásnak, és meg is látszott az eredménye. 2023. március 21-i megtekintés, Qubit homepage. <https://qubit.hu/2021/07/13/a-magyar-oktatasi-rendszer-hegymenetben-futott-neki-a-digitalis-atallasnak-es-meg-is-latszott-az-eredmenye>